

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Gazneli Mahmud'un Gulât Fırkalara Karşı Mücadelesi

İzzetullah ZEKİ¹

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü
Orcid id: 0000-0001-6571-7377

Mustafa AKKUŞ²

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü
Orcid id: 0000-0001-6327-8278

ÖZ

XI. Asırda Gazne merkezli olarak kurduğu Türk Devleti'ni müktedir bir ülke haline getirerek giriştiği Hindistan fetihleri ve uyguladığı Ehl-i Sünnet politikalarıyla Müslümanların gönlüne giren Gazneli Mahmud, Ehl-i Sünnet dışı fırkalara karşı mücadele eden büyük bir sultandır. Sıkı ve samimi bir Ehl-i Sünnet mensubu olan Gazneli Mahmud, Sünni İslam dünyasının halifesi olan Abbâsi Halifeliğini destekleyerek Büveyhî ve Fâtımî tehdidinden kurtarmak için çabalamıştır. Âlim, arif, seyyit ve şeriflerin desteğini de arkasına alan Gazneli Mahmud, gulat fırkaların siyasi ve itikâdî mensuplarına karşı topyekûn bir mücadele yürütmüştür. Mücadelesine hâkimiyeti altındaki topraklardan başlayan Gazneli Mahmud, öncelikli olarak Râfîzî düşüncenin teorik temellerini bitirmeye çalışmıştır. Bu amaçla bölgedeki davetçilerini susturmuş, kitaplarını yaktırmış, medreselerini kapattırmış, aşırıya gidenleri cezalandırmaktan geri kalmamıştır. Bu çerçevede İslam âleminin birliğini parçalayan Karmatî, Bâtînî ve Râfîzîleri Horasan ve çevresinden temizlemiştir. Biryandan da söz konusu sapkın düşüncelerin siyasi destekçileri olan Fâtımî ve Büveyhî yönetimine karşı mücadeleye girişmiştir. Fâtımîlerden elçi olarak gelen dâî Tahertî'yi idam ettirerek Fâtımî teşebbüsüne son vermek için uğraşırken, Horasan coğrafyasında Rafizî düşüncüyü yayma çabası içinde olan Büveyhî hanedanının bölgedeki hâkimiyetine son vererek itaati altına almıştır.

Anahtar kelimeler: Gazneli Mahmud, Ehl-i Sünnet, Fırkalar, Bâtînî, Fâtımî.

Mahmud of Ghazni's Campaign Against the Ghulât Extremist Sects

ABSTRACT

Mahmud of Ghazni, who made the Turkish State based in Ghazni a powerful country in the 11th century and won the hearts of Muslims with his conquests of India and the Ahl al-Sunnah policies he implemented, is a great sultan who fought against sects outside the Ahl al-Sunnah. Mahmud of Ghazni, a strict and sincere member of Ahl al-Sunnah, tried to save the Abbasid Caliphate, the caliph of the Sunni Islamic world, from the threat of Buwayhid and Fatimid. Mahmud of Ghazni, with the support of scholars, wise men, seyyids and sheriffs, waged an all-out struggle against the political and religious members of the ghulat sects. Mahmud of Ghazni, who started his struggle from the lands under his control, primarily tried to finish the theoretical foundations of Râfîdî thought. For this purpose, he silenced his callers in the region, burned their books, closed their madrasahs, and did not hesitate to punish those who went to extremes. In this context, Qarmatî, who destroyed the unity of the Islamic world, cleared Batini and Râfîdî from Khorasan and its surroundings. On the other hand, he started to fight against the Fatimid and Buwayhid administrations, who were the political supporters of these heretical thoughts. While he was trying to put an end to the Fatimid attempt by executing dai Taherti, who was the ambassador from the Fatimids, he eliminated the Buwayhid dynasty, which was trying to spread the Rafizi thought in the Khorasan geography, and subjugated it.

Keywords: Mahmud of Ghazni, Ahl al-Sunnah, Bâtîdids, Fâtîdids.

¹ Sorumlu Yazar: Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ, izzetullahzeki@yahoo.com, +90 5526922042.

² Doç. Dr. Mustafa AKKUŞ, akkus75@hotmail.com, +90 532 224 17 26.

Giriş

Türkistan'dan Hindistan'a kadar uzanan, güçlü bir devlet teşekkül ettirerek gaza ve fetihlerle Müslümanların gönlüne taht kuran Gazneli Sultan Mahmud, ilk talim ve terbiyesini din ve siyasette ilmi bir derinliği olan babası Sebük Tegin'den ve onun itikadına güvendiği âlim ve ariflerden ilim ve irfan dersleri almıştır. Babasının yönetim anlayışına bakarak adalet ve şahsiyetini şekillendirmiştir. Daha ilk andan itibaren gaza seferlerine bizzat katılarak birçok lakaplar elde etmiştir. Böylece siyasi ve askeri sahada yüksek bir kabiliyet kazanmış, âdeta kendini liderlik ve sultanlığa hazırlamıştır. Mahmud'un bu çabalarına karşı Sebük Tegin de kayıtsız kalmamış aksine ona yol göstererek hayat rehberi olacak, devlet yönetimi ile ilgili öğütlerini içeren *Pendnâme* adlı eseri meşhur Divân-ı Resâil kâtibi Ebu'l-Feth el-Bustî'nin hattı ile oğlu Emir Mahmud için kaleme aldırmıştır (Utbi, 1966, s. 314; Merçil, 1975, s.10-15).

Sultan Mahmud, babası Sebük Tegin'in etrafındaki ulema ile hemhal olmuş, Ehl-i Sünnet itikadına yoğunlaşmış, tefsir, hadis ve kelam müzakerelerine iştirak etmiş, hak ve bâtıl mezhep, meşrep ve tarikatları incelemiştir. Saltanatın başına geçince görevlendirdiği memurların eliyle reayanın itikadı hakkında bilgi sahibi olmuştur. 403/1012 yılında topraklarına Bâtınî dâisi Tâhertî'nin girdiğini öğrenince ulemanın tahkikatından sonra idam ettirmiştir (Utbi, 1966, s. 314; Perviz, 1957, s. 46). O sergilediği bu tutum ve hassasiyetiyle gayr-ı Sünni unsurlara büyük bir gözdağı vermiştir.

Gazneli Mahmud, gaza ve fetih amacıyla düzenlediği seferleriyle zaferler elde etmiş, Ehl-i Sünnet çizgisinde İslâm itikadı ve inancını yaymış, aynı düşüncüyü paylaştığı Abbâsî Halifesi Kâdir Billâh'ı Karmatî, Bâtınî ve Fâtımî ideolojisinin tahakkümünden kurtarmak için çabalamıştır. Bu doğrultuda ilk olarak devlet içinde birlik ve emniyeti sağlamış, yanında bulundurduğu ulemanın ilminden ve dirayetli mefkûrelerinden azamî ölçüde yararlanarak ülkesindeki dini ve siyasi tefrikaları asgariye indirerek büyük oranda fitne hadiselerini engellemiştir. Kendi Sünni devlet politikasına uygun olarak din ve devlet işlerini liyakat sahibi ehil insanlara teslim ederek sorumluk yüklemiş ve takip etmiştir. Böylece Fâtımî halifelîği ve Büveyhî hanedanının İslam dünyasında estirmeye çalıştığı fitne rüzgârına mani olmaya çalışmış ve ülkesine dışarıdan gelebilecek bâtinî tehdidine karşı set çekmiştir (Utbi, 1966, s. 277). Horasan ve Türkistan'dan Kuzey Hindistan ve hatta Orta Doğu'ya uzanan İslam coğrafyasında Ehl-i Sünnet itikadının yerleşmesinde medrese ve camiler yaptırarak başrolü oynamıştır (Utbi, 1966, s. 314; Bayur, 1987, I s. 136; Palabıyık, 2001, s. 60).

Babasından devraldığı ülkeyi büyük bir cihan devletine dönüştüren, geniş bir ufuk ve mefkûre sahibi olan Gazneli Mahmud, gerek siyasi dehası ve adaleti, gerekse Sünni İslam politikasıyla 11. asrın başlarında dünyanın en müreffeh devletini tesis etmiştir. Onun adaleti, halkının emniyeti konusundaki hassasiyeti hakkında kaynaklarda birçok hikâyeler zikredilmektedir. Mesela Gazneli Mahmud'un Irak seferi sırasında bir tüccar kadın kumaş yüklü kervanının Kirman bölgesinde hırsızların saldırısına uğrayarak soyulduğunu dile getirirken "*Denetleyebileceğin ve ülke içinde ne olup bittiğini bilebileceğin kadar toprakları ele geçir*" şeklindeki sert bir üslupla tepkisini ortaya koyduğu bu ifadesi ve şikâyeti dikkat çekici bir örnektir (Nizâmülmülk, 1962, s. 87; Akkuş, 2019, s. 353). Kadını sükûnetle dinleyen Sultan Mahmud, şikâyeti haklı görerek zararını tazmin etmiş ve çalınan kumaşın karşılığını devlet hazinesinden ödemiştir. Gazneli Mahmud'un Sünni politikasını anlatan ve heteredoks düşüncelere karşı duruşunu ortaya koyan kaynaklardan biri de *Siyasetname*'dir. Nizamü'l-Mülk eserinde Sultan Mahmud'un gulat fırkalara karşı mücadelesine örnek teşkil edecek Kirmân valisi Ebû Ali İlyâs'a yönelik şu cümleleri sarf ettiğini zikretmektedir:

Büveyhiler ve Deylemiler Irak'ta çokça fesat çıkararak zulme meyletmış ve bid'ate başvurmuşlardır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'ın ashabına alenen telin etmiş, Müminlerin annesi Hz. Ayşe'ye zâniye iftirasında bulunmuşlardır. Hükümdarları Mecdüddeve şeriatın aksine dokuz kadını nikâhına almış, şehrin her köşesinde zındıklar ve Bâtînîler eylem yapmaya başlamışlardı. Allah ve onun Resulüne nahoş laflar etmişlerdir. Ayrıca yaratıcıya karşı gelerek namaz, oruç ve zekâtı reddetmişlerdir. Ben bu vaziyeti Hindistan cihadına tercih ederek Irak'a doğru yola çıktım. Saf ve berrak Hanefî Müslüman Türklerle, Deylemiler, Bâtînîler ve Zındıkları yerle yeksan ettim. Horasan'daki Hâcegân ve mutasavvıflara Ehl-i Sünnet, Hanefî veya Şâfiî olmalarını buyurdum. Söz konusu mezhep mensuplarının Rafîzî ve Bâtînîlere hasım olduklarını ve sadece Türklere uymalarını emrettim. Bu şekilde kısa bir sürede Allah'ın yardım ve inayetiyle Irak'ı Bâtînî ve sapkın fırkalardan temizledim (Nizâmülmülk, 1962, s. 80). Siyasetnâme'de Gazneli Mahmud'un ağzından aktarılan bu ifadeler onun bakış açısı ve dini siyasetini ifade etmesi yönüyle dikkat çekicidir.

Babası gibi Ehl-i Sünnet itikadının sıkı bir savunucusu olan Sultan Mahmud, saltanatının başlangıcından itibaren Bâtînîlere karşı tavrını onlara karşı uygulamalarıyla da ortaya koymuştur. Özellikle son dönemlerinde İslam topraklarında Fatımî daîlerinin ortaya koyduğu yıkıcı propagandaları görmüş ve hayatının son yıllarını Bâtînî fitnesini tamamen söndürmek için harcamıştır (Rızaî, III, s. 33). Nitekim vefatından üç yıl önce 418/1028'de Rey ve İsfahan'a bir sefer düzenlemiş, bölgeyi Bâtînîlerden temizlemiştir (Bedvânî, 2000, I, s. 14; Bahar, 2012, s. 363). Bu mücadeleyi 23 Rebiyülevvel 421/31 Mart 1030 tarihinde vefatına kadar sürdüren Gazneli Mahmud'un bu tehdidi görüp bertaraf etme teşebbüslerindeki haklılığını, Bâtînîlerin Büyük Selçuklu Devletinde ortaya koydukları sıkıntılar ve devletin çöküşüne götüren suikastlar ve buhranın büyüklüğü açıkça ortaya koymaktadır. Kısacası Sultan Mahmud, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat birliğini bozan tüm fırkalara mesafeli olmuş, hâkimiyeti altındaki topraklarda ve İslam dünyası için tehdit olarak gördüğü Fâtımî destekçisi Karmatî ve İsmâilî gruplara hiç göz açtırmamıştır.

Bu çalışmada temel amaç Türk tarihinin büyük sultanlarından biri olan ve yaşadığı asra damga vuran, muasır kaynaklar ve akabinde yazılan eserlerde Ehl-i Sünnet itikadının savunucusu muhlis bir Müslüman imajı çizilen Gazneli Mahmud'un bu politikasını ortaya koymaktır. Yaşadıkları asrın siyasetine yön veren sultanların dönemini ve politikalarını hakiki manada anlamak, onların siyasi ve askeri faaliyetlerini zikretmekten öte düşünce dünyaları, toplumun inanç dinamiklerini tetkik ederek bu alanda eserler kaleme almakla mümkündür. Gazneli Mahmud'u bu yönüyle tetkik etmeden onun askeri ve siyasi faaliyetlerinin amaç ve gerekçelerini doğru ve tam olarak idrak etmek mümkün değildir. Nitekim ülkemizde bu alan ihmal edilmiş, bu tür araştırmalardan uzak durulmuş veya kelam ve mezhepler konusunda uzman tarihçilerin azlığı sebebiyle ihmal edilmiştir. Ancak son zamanlarda orta çağ Türk-İslam tarihi araştırmacılarının artmasıyla kısmen de olsa düşünce ve inancın siyaset üzerindeki etkisi üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu alanda yaptığımız çalışmaların devamı ve Sultan Mahmud'un uygulamalarının arka planını göstermek gayesiyle dönemin kaynaklarına yansıyan iç ve dış siyasetindeki Gayr-ı Sünni fırkalara karşı tutumunu ortaya koymaktır.

Bu araştırmanın kapsamı Gazneli Mahmud'un Ehl-i Sünnet karşıtı aşırı fırkalara karşı tutumu ve siyaseti ile sınırlandırılmıştır. Bu dönemde Gazneli coğrafyasında var olan Mürce, Mutezile gibi itikadî mezhepler ve onların kollarına karşı uyguladığı politikaları çalışmanın sınırlarını aşacak kadar geniş olduğundan araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Nitekim Gazneli Mahmud'un bölgede etkili olan itikadî zümrelerden Kerramilere karşı siyaseti, bakışı ve uygulamaları gulat fırkalara tutumundan daha mutedil olduğu için ayrı bir çalışma bünyesinde ele alınması doğru olacağından burada yer verilmemiştir.

Gazneli Mahmud'un Karmatî ve Bâtınîlerle Mücadelesi

Orta çağ Gazneli kaynakları, Gazneli Mahmud dönemi gulat fırkalarından Karmatî, Râfizî, Alevî, Bâtınî ve İsmâilî şeklinde bahsettikleri görülmektedir. Nitekim bahsi geçen gruplar Ehl-i Sünnet tarafından bâtinî, ehl-i bidat ve mülhid şeklinde telakki edilmiştir (Utbî, 1966, s.394). Bu doğrultuda yakalanan cezalandırılmış ve idam edilmiştir (Zehebî, c.17, s. 486). Gazneli Mahmud'un bu mücadelesi ve aldığı önlemlere karşı Karmatîler boş durmamış, Fâtımî hilafeti ile iş birliği yaparak güçlenmeye ve genişlemeye çalışmışlardır. Irak ve Horasan'a gönderdikleri dâîlerinin eliyle yeni kaideler çıkararak, farklı adlar adı altında yayılmaya çalışmışlardır. Mesela olarak Fars bölgesinin İsmâilî dâîsi Abdan'ın kardeşi Me'mûn adlı bir kişi Karmatîliğin Me'mûniyye kolunu oluştururken, Kûfe'de başka bir Karmatî dâîsi Ebû Hâtem Zâtî, hayvan kesip yeşillik yemeyi menettiğinden Bakliyye kolunu teşekkül ettirmiştir. Bunlardan ayrılarak Bahreyn'de tezahür etmeye başlayan diğer bir Karmatî grubu da İsa b. Mûsa öncülüğünde ekseriyetinin İranlıların teşkil ettiği Ücmiyyun'u tesis etmiştir (Tâhirî, 2000, s.23).

Fakat Karmatîlerin, Fâtımîlerle iş birlikleri fazla uzun sürmemiştir. Kuzey Afrika'da Übeydullah el-Mehdî, kendi Fâtımî yönetimini ilan ederek kendini imam ilan etmiştir. Bu gelişme de Fâtımîler ile Karmatîlerin arasındaki ayrılık ve anlaşmazlığını fitilini yakmış, Hamdân b. Karmatî öncülüğündeki Karmatî mensupları Fâtımîlerden uzak durmuşlar, kayıp imamlarının Muhammed b. İsmail b. Cafer-i Sadık olduğunu savunmuşlardır. Hemen ardı sıra Bahreyn merkezli Karmatî Devletlerini ilan ederek siyasi ve itikadî açıdan müstakil olduklarını dillendirmişlerdir. Buna karşı kendini Fâtımî Halifesi ilan eden Übeydullah el-Mehdî, derhal harekete geçmiş, Irak bölgesinin dâîsi Hamdân b. Karmatî'yi azletmiştir (Tâhirî, 2000, s.23). Kanımızca Fatımîlerle Karmatîleri bir araya getiren yegâne noktaları İsmâilîye mensup ve bağlı olmalarıdır. Tefrikaya düştükleri ana sorun ise İsmâilîlerin hakiki imam ve liderlerinin tartışmalı olmasıdır. Zahirî aralarındaki ayrılık itikadî olmaktan ziyade siyasîdir.

11. yüzyılda İslam âlemini ciddi bir şekilde tehdit eden Karmatî tehlikesi Abbâsî Halifesi Muktedir Billâh'tan sonra da kuvvet ve kudretini muhafaza ederek faaliyetlerine devam etmiştir. Nitekim bu tehlike ile Halife Kâdir Billâh da karşı karşıya kalmış, ancak onu bu tehditten Hindistan fetihleriyle meşhur Türk Sultanı Gazneli Mahmud kurtarmıştır. Horasan'da Ehl-i Sünneti müdafaa eden Gazneli Mahmud, Karmatîlere karşı amansız ve acımasız savaşa girişmiştir (Ferâiz-i Zâde, 1836, s. 326). Çocukluğundan itibaren hak ve batıl mezhep ve fırkaları inceleyerek iyi bir eğitim alan ve fıkha dair bir eser telif ettiği iddia edilen Gazneli Mahmud'un kelim üzerine yoğunlaşarak cedel kabiliyetini geliştirmiş, dinin esas ve usullerine basiretle hâkim olduğu bilinmektedir. O, Horasan'ın genelindeki Karmatî, Bâtınî ve Fâtımîlere mensup kim varsa bu topraklardan temizlemiş, aksi faaliyetlerde bulunan Ehl-i Sünnet karşıtlarını ve husumet beslemeye devam edenleri yok etmiştir (Utbî, 1966, s.369; Gerdîzî, 1984, s. 279).

Dini ve siyasi açıdan Abbâsîlerle tam bir uyum içinde olan Sultan Mahmud, dini hassasiyeti gereği Karmatî tehlikesine karşı çok ciddi ve titiz davranmıştır. Ülkesine gulat fırkalardan en ufak bir zümrenin dahi girmesine müsaade etmemiş, onlara karşı müsamahakâr davranmamıştır. Ülkenin meşhur ulemasından kâdı Ebû Bekir Mehmeşâd başkanlığında Bâtınî ve Karmatî araştırma komisyonunu kurdurarak meşru bir çerçevede mücadele etmiştir (Utbî, 1966, s.370). Bâtınî ve Karmatîlere ilmi muhitlerde mücadele verdiği gibi askeri güç de kullanarak destekleyen yöneticileri de bertaraf etmiştir. Nitekim Hindistan seferleri arasında

zikredilen 397/1007 yılındaki seferini, Karmatî ve Bâtînîliği savunup Ehl-i Sünnete hasım olan Mûltan hükümdarı Ebü'l-Fütûh Dâvûd'un üzerine gerçekleştirmiştir (Utbî, 1966, s.278; Gerdîzî, 1984, s. 279; Bayur, 1987, I, s. 141). Hükümdarı kendine tabi kılan Sultan Mahmud, bölge halkını İslam'a davet etmiştir (İbnü'l-Esîr, 1987, VII, s. 34; Bayur, 1987, I, s. 141).

O, egemenliği altında bulunan coğrafyada sapkın fırkalara karşı istikrarlı bir mücadele yürütürken İslam şeriatı ve insan haklarına uygun hareket etmiştir. Bazı İranlı araştırmacıların iddia ettikleri gibi ideolojik davranarak keyfî hareket etmemiştir (Yusûfî, 2008, s. 141). Bâtînî, Karmatî, Râfîzî ve bir bütün olarak gulat fırkalara mensup kişileri sorgulatmış, ulemanın fetvası neticesinde bir kısmını idam ettirmiştir (Utbî, 1966, s.370). Gazneli Sultan Mahmud, başta saltanat sürdüğü bölgeler olmak üzere tüm Abbâsî hilafeti coğrafyasını dinî, siyasi ve mezhebi tehditlerden korumak için çabalamış, söz konusu akımlara fırsat vermemeye çalışmıştır (Felsefî, 1964, 425).

Sultan Mahmud, Ehl-i Sünnet karşıtı olduğu söylenen bilginleri yakından takip ederek tahkikat yaptırmış, somut bir sonuca vardığında cezalandırmıştır. Mesela büyük filozof ve hekim İbn Sînâ'nın bazı teşeyyü fikirleri olduğuna dair bilgiler üzerine yanına çağırmıştır. Ancak Hârizm'de bulunan İbn Sînâ, Gazneli Mahmud'un yanına gitmekten korkup imtina ederek Taberistân'a doğru firar etmiştir (Hândmîr, 1976, s. 127). Sultan Mahmud'un sarayına çağırıldığı diğer meşhur bilginler Ebü'l-Hayr İbnü'l-Hammâr, Ebû Reyhân el-Bîrûnî ve Ebû Nasr b. İrâkî olumlu cevap vererek kendilerini savunmuşlar, haklarındaki ithamları reddederek kendilerini aklamışlardır. Diğer taraftan Sultan Mahmud huzuruna gelmeyen İbn Sînâ'nın peşini bırakmamış, resmini çizdirerek *"Bu adamı bulduğunuz anda hizmetime gönderiniz"* (Hândmîr, 1976, s. 127) diyerek gulat fırka ve düşüncelere karşı kararlılığını göstermiştir.

Ciddi ve titizlikle mücadelesini yürüten sultan, asla duygusallığa ve adaletsizliğe kapılmamış, taassupla hareket etmemiştir. Hak ve hakkaniyete göre adım atarak din ve devletin bekasını muhafaza etmiştir. Örneğin Nîşâbur'a gelerek Ehl-i beyt hakkında tartışma başlatan Fâtûmî devletçisi Tâhertî derhal Gazneli Mahmud'un dikkatini çekmiş, sorgulanması için meşhur mütekellim Hasan b. Tâhir b. Müslim el-Alevî'ye yönlendirmiştir. el-Alevî'nin soruşturması neticesinde Tâhertî'nin bâtînî olduğu anlaşılmıştır (Halîlî, 2013, s. 127; Boswoarth, 1961, s. 370).

Bahsedildiği üzere bir taraftan fikri mücadele veren Sultan Mahmud, diğer taraftan gulat fırkalarla bizzat sıcak çatışmalara girerek siyasi ve iktisadi varlıklarını bitirmeye çalışmıştır. Bu mücadelesi bağlamında 420/1029 Bâtînî mensubu Deylemîlere bağlı Rey'i ele geçirmiştir (Saniü'd-Devle, 1987, s. 307). Bölgenin yöneticisi Mecdüddeve'nin mücevher dolu hazinesi ve gulat fırkalara mensup eserlerle dolu kütüphanesine el koymuştur. Ardından sapkın fikirlerinden vazgeçmeyerek Bâtînîliği benimsemeye devam edenleri cezalandırmış ve bir kısmını da zindana attırmıştır (Gerdîzî, 2005, s. 418). Müslümanların sarih inancını bozmak için yazılan kitapları da yaktırmış, bâtînîlerin bölgedeki siyasi varlıklarına son vermiştir (Rızâî, 2001, III, s. 35). Çok zaman kaybetmeden, Ferâve, Sâve ve Âve bölgelerini bâtînîlerden kurtararak egemenliği altına almıştır (Hamevî, 1939, III, s. 152).

Gulat fırkaların İran bölgesindeki siyasi ve manevi vardıklarını sonlandıran Sultan Mahmud, Abbâsî Halifesi Kâdir Billâh'a zafer mektubu göndererek Bâtînîlerle mücadelesi hakkında bilgi vermiştir. Mektupta Deylemîlerin lideri Mecdüddeve'nin İslam'a aykırı bir şekilde 50'den fazla kadınla evlenip 30'dan fazla çocuğu olduğunu yazmıştır. Bunun yanında felsefî konularda aşırıya giderek dalalete düşen Muztezîlilerin Horasan'dan sürüldüğünü bildirmiştir (İbnü'l-Esîr, 1987, VII, s. 170). Ayrıca Gazneli Mahmud'un bu hadiseler akabinde Irak'a doğru giderek bâtînîlerin kökünü kurutmak istediği ancak Abbâsî Halifesi

Kâdir Billâh'ın Gazne ve Horasan'dan uzak kalmanın doğru olmadığını dile getirmesi üzerine Gazne'ye geri döndüğü görülmektedir (Hamevî, 1939, V, s. 66; Bayur, 1987, I, s. 181). Böylece Gazneli Mahmud, bir yandan Sünni İslam'a hizmet ederek Halifenin ve Müslümanların takdirini kazanırken bir taraftan da egemenlik sahasını genişletmiştir.

Gazneli Mahmud'un Fâtımîlerle Mücadelesi

Sünni İslam âlemini temsil eden Abbâsî Hilâfetine bağlı olan Sultan Mahmud, Şii düşüncesine mensup olup Mısır'da hüküm süren Fâtımîlere karşı sert bir tavır almıştır. Topraklarına gelen Tâhertî gibi Fâtımî dâîlerini idam ettirmiştir. Aynı şekilde Fâtımîlerden ayrılan İsmâîlilerin de Horasan coğrafyasında nefes almalarına izin vermemiştir (Tâhirî, 2000, s.12). Sultan Mahmud, itikatlarını sıkıntılı gördüğü Fâtımîlerle ilişki kurmaktan uzak durmuştur. Her ne kadar Fâtımîler 403/1013 yılında, dâîleri Tâhertî'yi elçi olarak göndererek Gazneli Mahmud'la temas kurmak isteseler de başarılı olamamışlardır. Ünlü Gazneli tarihçileri Utbî ve Gerdîzî'nin aktardıklarına göre Tâhertî sorgulandıktan sonra idam edilmiştir (Utbî, 1966, s.394; Bayur, 1987, I, s. 151). Âdeta Fâtımîlerin sinsi diplomatik teşebbüslerine kılıçla cevap vermiştir. Görüldüğü üzere Fâtımî halifeleri tek taraflı olarak büyük bir coğrafyayı idare eden Gaznelileri elçiler ve mektuplar göndererek kendilerine bağlamaya veya Abbasilerle aralarını açmaya çalışmışlardır. Ancak Ehl-i Sünnet düşüncesine sınıksız bağlı olan Mahmud, Fâtımîlerden gelen talepleri reddederek ideolojisine muhalif bu devletle temastan da kaçınmıştır. Buna rağmen Fâtımî halifesi Hâkim-Biemrillâh ardından oğlu ez-Zâhir vefat edene kadar Gazneli Mahmud ile ilişki kurma teşebbüsünden vazgeçmemişlerdir.

Fâtımîler ikinci olarak Gazneli Mahmud'un Nîşâbur valisi Hasenek üzerinden sultanla iletişim kurmak istemişlerdir. Hasenek haçtan dönerken onunla temasa geçerek bazı girişimlerde bulunup Gazneli Mahmud'un Abbâsîlerle ilişkilerini bozmayı hedeflemişlerdir. Bu teşebbüslerden Fâtımîlerin Gazneli Mahmud'un düşünce ve faaliyetlerini bildikleri, aralarında herhangi bir ilişki ve dostluğun olamayacağını aşikâr olduğunu gördükleri halde bunda ısrar etmeleri Sultan ile Abbâsî Halifesi arasındaki güveni zedeleyerek çeşitli dedikodu ve tertiplerle aralarına nifak sokmayı amaçladığı da düşünülebilir. Nakledildiğine göre 415/1024 yılında Hasenek öncülüğünde hacca giden Gazneli hacıları Irak yolunun emniyetli olmaması üzerine Fâtımîlerin egemenliğinde bulunan Şam üzerinden Irak'a gelmişlerdir. Hacılar Şam'a ulaşınca Fâtımî Halifesi ez-Zâhir tarafından iyi karşılanmışlardır. Halife Gaznelileri kendi saflarına çekebilmek için hacılara yüklü miktarda para ve bolca hediyeler vermiştir. Ayrıca Gazneli Mahmud'un vekili Hasenek ve Şerif Ebû Hasan Aksâî ile sultana değerli hediyeler göndermişlerdir. Fâtımî Halifesinin bu davranışı beklendiği gibi Abbâsî halifesi Kâdir Billâh'ı kızdırmıştır. Şerif Ebû Hasan Aksâî, Halife Kâdir Billâh tarafından tehdit edilmiştir. Halifeden korkan Şerif hastalanarak vefat etmiştir (Beyhakî, 1940, III, s. 206; Bayur, 1987, I, s. 170).

Fâtımîlerin amacını anlayarak Abbâsîlerle arasının bozulmasını istemeyen Gazneli Mahmud, derhal harekete geçerek Fâtımîlerden gelen hediyeleri gereğinin yapılması için Bağdat'a Abbâsî Halifesine göndermiştir. Hediyeler Bağdat'a ulaşır ulaşmaz imha edilmiştir (Utbî, 1966, s.371; Bayur, 1987, I, s. 170). Gazneli Sultan Mahmud, bu davranışı ile Fâtımîlerin tertibini bozmuş, Abbâsî Halifesi ile arasının açılmasını önlemiş, başka bir ifadeyle güven tazelemiştir. Gaznelilerin peşini bırakmayan Fâtımîler, sürekli Gazneliler üzerinden Abbâsîleri zayıflatarak hâkimiyet sahalarını genişletme gayreti içinde olmuşlardır. Her fırsatta Gaznelileri kendilerine tabi hale getirme umudunu taşımışlardır. Başka bir ifade ile Fâtımîler, Gaznelilerle irtibat kurmak için âdeta dört koldan saldırmışlardır. Gazneli Devleti'ne dâîler ve elçiler göndererek Karmatî emirlerle iş birliği içine girmişlerdir.

Diğer taraftan Abbâsî Halifesi Kadir Billah Hasenek'ten şüphelenmeye başlamış, hatta onu Karmatîlikle suçlamış, idam edilmesini istemiştir. Gaznelilerin, Fâtımîlerle olası iş birliğinden endişe etmiştir. Ancak Gazneli Mahmud ve Sultan Mesud Hasenek'in Karmatî olduğuna inanmamıştır. Gazneli Mahmud, Hasenek hakkındaki iddiaları reddetmesi ve Karmatî olmadığını dile getirmesinin iki önemli sebebi olduğu görülmektedir. İlki Gaznelilerin Abbâsîlerle münasebetlerini devam ettirmek istemeleri, ikinci olarak önde gelen devlet adamlarının Karmatîlik iftiralarını reddederek hür bir tavır sergilemeleridir. Gazneli Mahmud ve Sultan Mesud'un Hasenek'in idam kararını uygulamamaları, sürekli bahanelerle geciktirmeleri bu sebebe bağlanabilir. Nitekim Gazneli Mahmud hayattayken bu iddialara kulak asmamış, bağımsız bir duruş sergileyerek Halife'nin Hasenek'in idamı konusundaki baskılarına karmatîliği iddiasını reddederek cevap vermiştir. Gazneli Mahmud: *"Ben Abbâsîlerin isteği üzerine bunları temizlemek için dünyaya el attım. Hasenek'in Karmatî olduğu tespit edilsin. Müminlerin Emiri iyi bilir ki durum öyle değildir. Çünkü Hasenek'i ben eğittim, o benim oğlum ve kardeşimle eşittir. Eğer bu Karmatî ise ben de Karmatîyim"* diyerek cevap vermiştir (İbâdî, 1997, s. 164).

Sultan Mahmud'un Abbâsî halifesiyle iyi münasebetler geliştirmesinin en önemli nedeni Ehl-i Sünnet politikasından kaynaklanmaktadır. Onun bu yaklaşımını her ne kadar Şii araştırmacılar siyâsî çıkarlar üzerine kurulduğunu iddia etseler de dayanağı olmayan bir iftira olarak kalmaktadır. Çünkü gerçekten Gazneli Mahmud'un amacı dini ve mezhebi değil de şahsî menfaatler üzere olsaydı zayıf Abbâsî Hilafeti'nin aksine güçlü Fâtımî halifeliğinin yanında yer alması gerekirdi (Yusûfî, 2008, s.141-158). Zira Gazneli Mahmud'un uygulamaları Ehl-i Sünnet anlayışında samimi ve menfaatperest olmadığını göstermektedir.

Gazneli Mahmud'un Büveyhîlerle Mücadelesi

Gazneli Mahmud'un gulat fırka mensubu olarak görüp mücadele ettiği diğer bir yönetim ise Büveyhîlerdir (Wilferd, 1999, s. 195-196). Şia'nın İmamiye mezhebine bağlı olan Büveyhîler, IV/X. asırda batı İran'ın Fars, Kirman, Cibâl ve Hemedân bölgelerinde hüküm sürmüşlerdir. Sultan Mahmud döneminde Kirmân'daki Büveyhîlerin liderliğini Bahâüddevle Ebû Nasr Fîrûz, (990–1012) yapmaktaydı. Gazneli Mahmud üzerine gelmeden itaatini bildirerek hediyeler göndermiştir. Bahâüddevle'nin 402/1012 yılında vefat etmesinden sonra oğlu Ebû Şucâ 402/1012–4011/1021 yılları arasında *"Sultanü'd-devle"* lakabıyla babasının yerine geçerek Gaznelilerle iyi münasebetlerini devam ettirmeye çalışmıştır (Merçil, 1989, s. 42; Duygun, 2015, s. 38). Ancak bu sırada Kirman valisi olan kardeşi Ebü'l-Fevâris isyan etmiş, yenilince Sultan Mahmud'a sığınmıştır. Büveyhîler'deki bu taht mücadelesi sultana bir fırsat sunmuş, çok geçmeden Ebü'l-Fevâris'in isteği üzerine Kirman'a ordu birliklerini göndermiştir. Kısa bir sürede Kirman, Fars ve Şiraz'ı zapt eden Gazneli ordusu söz konusu bölgeleri Ebü'l-Fevâris'in yönetimine bırakmıştır. Ancak Gazneli birliklerinin bölgeden uzaklaşması üzerine Sultanü'd-devle 407/1017 yılında kardeşi Ebü'l-Fevâris'e karşı üstünlük kazanmıştır (Merçil, 1989, s. 43).

Diğer yönden Büveyhîlerin Rey kolu hâkimi Mecdüddevle b. Fahrüddevle, Gazneli Mahmud'a karşı gelmekten ve onun üzerine gelmesinden kurtulmak için devlet idaresini annesi Seyide Hatun'a devretmiştir. Bu gelişme üzerine Büveyhîlerin tamamına hâkim olmak isteyen Gazneli Mahmud, elçi göndererek sikkelerde adının yazdırılmasını, değilse savaşmayı göze almalarını bildirmiştir. Oğlundan yönetimi devralan Seyide Hatun, Sultan Mahmud'a: *"Savaşta beni mağlup edersen bir kadını yenmiş derler, kaybedersen kadına karşı mağlup olmuş derler"* şeklindeki ifadeler içeren bir mektup kaleme almıştır. Seyide Hatun'un bu anlamlı mesajı üzerine Gazneli Mahmud, o yaşadığı müddetçe Rey'e girmemiştir. 418/1028 yılında vefat edince bir yıl sonra 419/1029 yılında Hâcib Ali Karîb'in eliyle Rey'i zapt etmiştir. Bölgeyi sapkın düşüncelerden temizleyen Gazneli Mahmud, ele geçirdiği

ganimetleri, darağacına astığı Karmatîleri, gulat mefkûre içerikli kütüphanelerin yakılmasının bilgisini Abbâsî Halifesine ayrıntılı bir şekilde yazmıştır (Fakîhî, 1999, s. 180). Âdeta Büveyhîlerin siyasi ve manevi varlıklarının nihayete erdiğini müjdelemiştir.

Büveyhîlerin meşhur tarihi *Târîh-i Âli Büvey*'te, Büveyhîlerin yönetimleri övülmüş, insanlara iyi muamele ederek parlak dönemlerini yaşadıkları öne sürülmüş, Abbâsî zulmünün izlerinin silindiği zikredilmiştir (Fakîhî, 1999, s. 180). Ancak bazı araştırmacılar aksini iddia ederek Büveyhîlerin Karmatîliğe bağlandıkları, sivil halkın mal varlıklarını yağmaladıklarını ileri sürmüşlerdir (Bahar, 2012, s. 187). Ayrıca bunların birçok şehri tahrip ederek hac kervanlarını soydukları, hacıların kanlarını döktüklerini ifade etmişlerdir (Bahar, 2012, s. 187). Bunun yanı sıra Büveyhîlerin, alenen Bâtınî ve Râfîzî itikadı üzere oldukları, Büveyhî emirlerinden Rüstem b. Ali'nin İslam şeriatına uymayan bir ahval ve saray yaşantısı sürdüğü rivayet edilmiştir. Emir'in sarayında gayrimeşru elli hür kadının bulundurulduğu, bu birlikteliklerden otuz çocuğunun dünyaya geldiği Gazneli Mahmud'a bildirilmiştir (Bahar, 2012, s. 187; Tetley, 2009, s. 71). Bu gelişmeler üzerine Gazneli Mahmud, 9 Cemâziyelevvel 420/26 Mayıs 1029 tarihinde onun üzerine bir sefer düzenleyerek cezalandırmıştır (Sıddıkî, 2004, s. 45). Büveyhîlerin gerek siyasi olarak Sünni Abbâsî Hilâfetini tehdit ederek tahakkümleri altına almaları, gerekse gulat düşüncelerini Horasan coğrafyasında yaymaya çalışmaları, Gazneli Mahmud'un üzerlerine yürümesi ve hanedanın bölgedeki nüfuz ve etkisinin kırılmasına ve kısa bir süre sonra da tarih sahnesinden silinmelerine zemin hazırlamıştır.

Sonuç ve Tartışma

Gazneli Sultan Mahmud, hayatı boyunca babası Sebük Tegin'den miras aldığı Sünni İslam politikasını daha da kuvvetlendirerek hâkimiyet kurduğu tüm topraklarda yaşatmıştır. İktidarının ilk yıllarından sonuna kadar bu siyasetinden hiç taviz vermemiş, hiçbir güç, dünyevi menfaatler ve siyasi çıkarlar söz konusu çizgisinden vazgeçirememiştir. Bağlı olduğu Abbâsî Hilâfeti, ilişki kurduğu devletler nezdindeki politikalarını Ehl-i Sünnet itikadı üzere samimiyet ve ihlasla yürüttüğü aşîkârdır. Onun iç ve dış politikasının temelinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat itikadı esas alınarak müdafaa edilirken, Ehl-i Sünnet dışı fırkalara karşı sert ve tavizsiz bir mücadele içinde olduğu görülmektedir. Gazneli Mahmud bu doğrultuda Abbâsî hilafetine bağlı kalmış, Fâtımî hilafetinin yakınlaşma isteklerini reddetmiş, Fâtımîlerin Sünni İslam halifesiyle aralarını açmak için planladığı tüm tertipleri boşa çıkarmıştır. Gazneli Mahmud, gulat fırkalarla mücadelesi dâhilinde öncelik İslam topraklarında terör estiren Karmatîler üzerine olmuş, hâkimiyeti altındaki topraklarda onlara yaşam hakkı tanımayarak toplumu onların şerrinden büyük oranda kurtarmıştır.

Ardından Müslümanların zihnini bulandıran ve aralarına fitne tohumları eken Bâtınî, Râfîzî ve Hurûfî gibi fırkalara karşı sert bir mücadele vermiştir. Öncelikli olarak davet, terviç, talim ve terbiye faaliyetlerini durdurmuş, bu fırkaların arkalarındaki siyasi destekçileri olan Fâtımîler ve Büveyhîlerinin yayılma hayallerini inkıtaa uğratmış, hatta Büveyhîleri İran coğrafyasından silip atmıştır. Gazneli Mahmud, sapkın fırkalara karşı mücadelesini mutaassıp bir Ehl-i Sünnet mensubu olarak körü körüne yapmamış, din ve devletin birliğini bozmak isteyen sapkın fırka mensuplarına karşı yürüttüğü mücadelesini ulemanın fetvası ve nasihatleri doğrultusunda yürütmüştür. Sultan Mahmud, bu mücadelesinde Abbâsî Halifesinin emir ve baskılarına boyun eğmemiş, adaletle işlerini idame ettirmiştir. Zaman zaman haklı ve doğru olduğunu düşündüğü konuları ciddi bir şekilde savunmuştur. Karmatîlikle suçlanan Hasenek meselesinde olduğu gibi Halifenin baskılarına aldırış etmeden doğru ve haklı bir duruş sergileyerek Fâtımîlerin tertiplerini boşa çıkarmıştır. Adalet ve hakikat yolundan ayrılmayan Gazneli Mahmud bu mücadelesinde birçok zorlukların üstesinden gelerek önüne çıkarılan problemleri basiret ve ferasetiyle çözmüştür.

Horasan ve Irak bölgelerini gulat fırka mensuplarından temizleyen Gazneli Mahmud, Nîşâbur, İsfahan, Rey, Herat, Belh ve Gazne'de kurdurduğu medreselerde Sünnî İslam akidesi üzerine bir eğitim verilmesini sağlamış, illere kadı ve vali olarak gönderdiği yöneticilerin eliyle bölge halkının sarîh inancını korumak için mücadele vermiştir. Dini bilgisi zayıf Müslüman tebaasının samimi inancını korumak için sapkın inancını yayma gayesiyle propaganda yapan ve halkın zihnini bulandıran İsmailî dâîlerine fırsat vermemiş, hâkimiyeti altındaki topraklarda takibat ve tahkikatla yakaladığı Fâtımî davetçilerini derhal idam ettirerek Bâtınî mücadelesindeki ciddiyeti ve kararlılığını ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Akkuş, M. (2019). "Gazneli Mahmud'un Mutsavvıflarla İlişkileri". *Selçuk Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*. (45), 353-369.
- Bahâr. (2012). Melikü's-Şuarâ. *Mecmelü't-Tevârih*. (Ali Rıza Kayânî ve M. İhsan nşr.). Tahran: Târîh-i Vefa,
- Bayur, H. (1987). *Hindistan Tarihi*. (C. 2). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bedvânî, A. (2000). *Müntehabü't-Tevârih*. (C. 1). (Mevlevî Ahmed Sahib nşr.). Tahran: Encümen-i Âsâr ve Mefâhir-i Ferhengi.
- Beyhakî, H. (1940). *Târîh-i Beyhakî*. (C. 3). (Saîd Nefisi nşr.). Tahran: Sanayi Yayınları.
- Fakîhî, A. (1999). *Târîh-i Âl-i Büveyh*. Tahran: Sâzmân-ı Mütalaa ve Tedvîn-i Kütüb-ı Ulûm-ı İnsanî-i Dânişkedeâ.
- Felsefî, N. (1964). *Çend Makâle-i Târihî ve Edebî*. Tahran: İntişârât-ı Dânişgâh-i Tahran.
- Gerdîzî, M. (2005). *Zeynü'l-Ahbâr Târîh-i Gerdîzî*. (Rahim Rızâzâde Melik nşr.). Tahran: Encümen-i Âsâr ve Mefâhir-i Ferhengi Yayınları.
- Gerdîzî, M. (1984). *Zeynü'l-Ahbâr*. (Abdülhey Habîbî nşr.). Tahran: İntişârât-ı Bünyâd-ı Ferheng-i İran.
- Halîlî, H. (2013). *Saltanat-ı Gaznevîyân*. Kabil: Afganistan İslâm Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı.
- Hamevî, A. (1939). *Mucemü'l-Buldân*. (C. 3) Beyrut: Dâr-ı Sadr.
- Hândmîr, Ş. (1976). *Düstûrü'l-Vüzerâ*. (Saîd Nefisî haz.). Tahran: İkbâl Yayınları.
- İbâdî, A. (1997). *Horasan Fî'l-Asrî'l-Gaznevî*. (Numan Cebran haz.). Ürdün: Ürbéd'ül-Ürdün.
- İbnü'l-Esîr, İ. (1987). *el-Kâmil fî't-Târîh*. (C. 7) (Muhammed Yusuf ed-Dukâke haz.). Beyrut: Dârü'l-Kitâbî'l-İlmîyye.
- Kök, B. (1998). "Gazneli Mahmud ile Abbâsî Halifesi Kâdir Billâh Arasındaki İlişkiler", *EKEV Akdemi Dergisi*. (2), 117-126.
- Merçil, E. (1975). "Sebüktegin'in Pendnâmesi (Tanıtma, Farsça Metin ve Türkçeye Çevirisi)", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*. 203-225.
- Merçil, E. (1989). *Gazneliler Devleti Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Palabıyık, H. (2002). *Valilikten İmparatorluğa Gazneliler Devlet ve Saray Teşkilatı*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Palabıyık, H. (2001). "Gazneliler'de İlmi Faaliyetler", *Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*. (1), 60.
- Perviz, A. (1957). *Târîh-i Deyâlîme ve Gaznevîyân*. Tahran: Müessese-i Matbuât-i Ali Ekber-i İlmi.
- Rızâî, A. (2001). *Târîh-i Deh Hezar Sala-i İran*. (C. 3). Tahran: İkbâl.
- Saniü'd-Devle, H. (1984). *Târîh-i Muntazam-ı Nâsirî*. (Muhammed İsmail Rıdvânî nşr.). Tahran.
- Sıddıkî, M. (2004). *Târîh-i İsmâliye*. Tahran: İdare-i Tesnif Telif ve Tercüme, Kırtas.

- Tâhirî, N. (2000). *Fâtımîyân der Mısır*. Kum: Pûzûhişkade-i Havza ve Dânişgâh.
- Tetley, G.E. (2009). *The Ghaznavid and Seljuk Turks. Poetry as a Source for Iranian History, Routledge Studies in the History of Iran and Turkey*. New York: Roudledge Tylor and Frans Group London and New York.
- Utbi, R. (1966). *Tercüme-i Târih-i Yemînî*. (Ebü's-Şeref Nâsih b. Zafer Curfadedkânî Çev.). (Cafer Şiâr nşr.). Tahran: Tahran Üniversitesi Yayınları.
- Wilferd, M. (1999). *Fırkahâ-i İslâmî*. (Ebü'l-Kâsım Sırrî Çev.). Tahran: Asatir Yayınları.
- Yusûfî, S. (2008). "Siyaset-i Mezhebî der Devre-i Nuhust-ı Hükûmet-i Gaznevî". *Fasıl-nâme-i Tasahhûs-i Fıkıh ve Târih-i Temeddûn*. (15), 141–158.
- Zehebî, O. (1996). *Siyerü 'Alami'n-Nübelâ*. (C. 17). (Şuayb el-Arnâvut ve Muhammed el-Araksusî nşr.). Beyrut: Müessesetü'r-Risale.
- Zeki, İ. (2019). *Gazneli Mahmud'un Din Politikası*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Extended Summary

Purpose

The aim of Sultan Mahmud of Ghazni was to strengthen the Sunni creed both politically and religiously, and to protect the unity of the state and the doctrinal integrity of the Islamic community by conducting a determined and comprehensive struggle against groups he considered heretical, such as the Batiniyya, Qarmatians, Ismailis, and other extremist sects. In this regard, he sought to support the legitimacy of the Abbasid Caliphate and restore its weakening authority by acting in harmony with the Abbasid Caliph. Moreover, he aimed not only to use military means but also to ensure the spread and establishment of the Sunni understanding through his mastery of religious sciences and cooperation with the ulema, carrying out both intellectual and practical defense. In this way, he secured the state's borders while also aiming to establish sectarian solidarity and order.

Methods

The text presents Sultan Mahmud's political and doctrinal struggle against the Fatimids, Buyids, Qarmatians, and Ismailis through a chronological and source-based historical narrative. Drawing upon primary sources such as Utbi, Bayhaqi, and Bayur, it recounts key events including military campaigns, diplomatic engagements, and theological conflicts. This approach reflects a fact-based historiographical method. However, the narrative does not remain purely descriptive; it also incorporates analytical elements by evaluating the causes and consequences of these events within the broader context of sectarian dynamics. Notably, the text compares the Fatimids and the Abbasids to demonstrate why Mahmud chose to align with the latter, despite the former's stronger political standing. This comparative lens highlights the ideological and theological motivations underlying Mahmud's choices. The text further emphasizes several key analytical themes: Mahmud's unwavering sectarian commitment; the religious and strategic rationale behind his alliance with the Abbasid Caliphate; the central role played by the ulema in countering heterodox sects; and the long-term influence of these policies on later powers, particularly the Seljuks.

Results

Sultan Mahmud of Ghazni emerged in the 11th-century Islamic world as a prominent figure, both politically and theologically. Building upon the religious and political education he received from his father, Sebük Tegin, Mahmud implemented and reinforced a policy rooted in Sunni Islam. In line with this policy, he waged relentless campaigns against the Bâtinîs, Qarmatians, Ismâ'îlîs, and other extremist sects (ghulât). His struggle was not confined to

military operations; Mahmud also engaged in intellectual and ideological defense, demonstrating a strong command of religious sciences and close cooperation with Sunni scholars. Sultan Mahmud's alignment with the Abbasid Caliphate and his consistent cooperation with it reflected a strategic decision to reinforce the waning authority of the caliphate. He firmly established a state policy grounded in Sunni orthodoxy and took both political and cultural measures against religious opponents. His acts of confiscating and burning libraries in sectarian strongholds, punishing propagandists, and restricting the spread of heretical ideologies clearly display his unwavering commitment to his cause. Mahmud's ideological stance continued to influence later periods, notably in the Seljuk Empire's own struggle against the Bātinīs. This shows that his efforts were not merely reactionary but formed a long-term doctrinal state policy.

Thus, Sultan Mahmud's religious and political activities position him not only as a military conqueror but also as an ideologue and system builder shaped by sectarian priorities. His theological sensitivity helped spread Sunni Islam and neutralize the influence of heterodox groups, solidifying his legacy in Islamic history. The evidence and sources presented in this study affirm that Mahmud was not merely a warrior but also a guardian of orthodoxy and a devoted supporter of the Abbasid Caliphate. Sultan Mahmud's opposition to Shi'ite and Bātinī elements was shaped by both political and theological considerations. As a committed Sunni ruler loyal to the Abbasid Caliph, he firmly resisted Shi'ite-Bātinī entities such as the Fāṭimids and the Būyids. In his dealings with the Fāṭimids, Mahmud not only rejected their political alliance proposals but also executed their emissaries, preventing the spread of their religious missions. Despite repeated diplomatic attempts by the Fāṭimids, Mahmud neutralized their covert efforts and preserved his strong ties with the Abbasids. His actions reflected deep loyalty to Sunni Islam and a resolute refusal to recognize any authority other than the Abbasid Caliph.

Conclusion and implications

His campaigns against the Būyids revealed a more direct military approach aimed at dismantling Shi'ite-Bātinī influence in the region. Internal conflicts within the Būyid dynasty and their sectarian character gave Mahmud both religious and political justification to act. Through the conquests of Kerman, Fars, Shiraz, and ultimately Rayy, Mahmud dismantled Bātinī centers of thought, executed Qarmatians, and burned libraries seen as promoting heretical ideologies. In conclusion, Sultan Mahmud's struggles against the Fāṭimids and Būyids demonstrate that his political strength was reinforced not only through military might but also through a firm sectarian stance. These efforts preserved the territorial integrity of the Ghaznavid State and further solidified his strategic alliance with the Abbasid Caliphate. His unwavering commitment to Sunni orthodoxy made him not only a powerful sovereign of his time but also a loyal defender of Islamic religious leadership. By maintaining loyalty to the Abbasid caliphate and promoting Sunni Islam, Mahmud fought rigorously against heretical sects and played a pivotal role in shaping the religious-political landscape of the Islamic world.